No. 1381

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5,00; voor de buitensteden ƒ 6,00; franco door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANCO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

WOENSDAG, 5 NOVEMBER.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents er regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents segelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 4 November.

In den *Konst- en Letterbode* van 10 Okt. ll., bl. 280, komt eene beoordeelende aankondiging voor van *De weg der wetenschap*, onlangs door prof. Opzoomer in het licht gegeven. Op ondubbelzinnige wijze wordt daarin geprezen, dat de Utrechtsche hoogleeraar, *post varios casus et tot discrimina rerum*, eindelijk bij het in onze wetenschappelijke wereld al meer en meer veldwinnend positivismus van Comte en Mill aangeland is. De heer Theol. Doctor van Vloten, van wiens hand de aankondiging is en wiens geloofsbelijdenis wij ten vorigen jare genoegzaam hebben leeren kennen, geeft zich de moeite uit prof. Opzoomer eene plaats af te schrijven, waaruit wij vernemen, wat in de school onder den naam van de positivistische rigting verstaan wordt. »De onderscheidene wetenschappen tot een geheel verbinden.... heet wijsbegeerte, zal prof. Opzoomer gezegd hebben; maar die verbinding bestaat niet in het afleiden uit één beginsel, noch in dialectische ontwikkeling, door een spel met woorden gevormd;... zij bestaat in het aanwijzen van een gelijken gang, van gelijke wetten op onderscheiden gebied, en in het volgen eener natuurlijke empirische ontwikkeling." Die »natuurlijke, empirische ontwikkeling" te volgen, heet, met andere woorden, »de methode der natuurlijke wetenschappen als leidster ook op het gebied der zedelijke" in toepassing te brengen, — de eerste resultaten van de toepassing van welke methode wij uit de Inwijdingsrede van prof. Schneevoogt hebben leeren kennen.

Dr. van Vloten beweert ondertusschen, dat prof. Opzoomer in *De weg der wetenschap*, ten aanzien van een kapitaal punt, aan de door hem geprezene methode niet geheel getrouw is gebleven, of althans dat hij zich dienaangaande met zich-zelven niet volkomen overeenstemmend betoont. Dit kapitale punt geldt niets meer of niets minder dan de vraag naar het al of niet bestaan van God. »Het heeft allen schijn, verwijt Dr. van Vloten, als vreesde prof. Opzoomer voor de ronde waarheid, naar zijne eigenlijke meening, uit te komen." Die schijn heeft hij op zich geladen, doordien hij niet duidelijk genoeg betuigt, het bestaan van God als onempiriesch, als niet handtastelijk bewijsbaar, op zijde gezet te hebben; doordien hij »*zonder nadere opheldering*" van God spreekt, waarbij dan »noodzakelijk aan *zeker kerkelijk wezen* moet gedacht worden." »Denkt hij er, in de plaats van dit [kerkelijk wezen] iets anders bij, waarvan die naam slechts de min zuivere, de mythologiesche voorstelling is, dan helpt hij natuurlijk zijne hoorders of lezers jammerlijk in de war, die onmogelijk moeten weten wat te denken of waaraan zich te houden." Te minder wanneer zij weer elders vernemen, dat, even gelijk prof. Schneevoogt de zelfstandige menschelijke ziel naar het gebied der hypothesen en droomen verwezen heeft, zoo ook prof. Opzoomer verklaart, naar positivistiesch voorschrift, dat »wij er niets van weten, of er buiten de verschijnselen nog een wezen der dingen bestaat." Zoodat hij meent te mogen vragen: »*hoe wij dan over zullen klagen, dat wij niet kennen, wat er misschien in het geheel niet is!*" hetgeen beteekent, dat wij dwaas doen er over te klagen, dat wij God niet kennen, daar er misschien in het geheel geen God is.

Wij gruwen van zulke verfoeijelijke en godlasterende taal. Het is ons echter niet geoorloofd haar te ignoreeren. En evenzeer vordert pligtgevoel van ons, haar in 't openbaar, naar zij 't verdient, ten toon te stellen.

Daartoe gevoelen wij ons verpligt, opdat een elk verneme, welke leerstellingen aan onze Rijks-hoogescholen, door Rijks-ambtenaren, als de professoren aan de Universiteiten zijn, gepredikt worden; en vooral, opdat alle katholijke ouders, die beseffen tot welk doel God hen met kinderen gezegend en deze aan hunne liefdezorg toevertrouwd heeft, opdat zij in staat mogen zijn te weten wat zij doen, wanneer zij hunne lievelingen, waarover hun eenmaal zulk eene geduchte rekenschap zal afgevraagd worden, aan ons akademiesch onderwijs overleveren.

Kan men het intusschen den Katholijken tot een verwijt maken, dat zij huiveren, in de gegevene omstandigheden, hunne kinderen voor de baan der wetenschappen op te leiden? Prof. Schneevoogt en prof. Opzoomer zijn de eenigen niet, van welke zij, voor hunne wetenschappelijke vorming, het ergste te vreezen zouden hebben, gelijk achtervolgens blijken zal! Of kan men het hun euvel duiden dat zij er al ernstiger en ernstiger op bedacht zijn ook hier te lande eene katholijke Universiteit tot stand te brengen? Willen wij onze kinderen, in zooverre wij hen voor eene wetenschappelijke betrekking bestemmen, niet tot pantheïsten of materialisten zien opgroeijen, dan kunnen wij dáár niet buiten.

Men schrijft ons uit Belgie: Onlangs verscheen in Frankrijk een werkje »*la fin de la République*". Ofschoon in den besten geest geschreven, werd het al dadelijk na deszelfs uitkomen, in beslag genomen, en de schrijver »Marchal" bij vonnis van het Hof der Assises van de Seine, op 8 oktober tot eene gevangenisstraf van *acht* jaren veroordeeld.

Thans is dit werkje om deszelfs zoo belangrijken inhoud, met eene tot dusverre onuitgegevene voorrede des schrijvers vermeerderd, in Belgie herdrukt en verschenen bij den heer H. Goemare te Brussel.

Zie Advertentien.

Morgen, Woensdag, zal in de Kerk van den H. Joannes en de H. Ursula op het Begijnhof, eene plegtige zielmis worden opgedragen voor de overledene werkende leden en weldoeners van het te dezer stede gevestigde Genootschap van Barmhartigheid, en voor alle door dit genootschap begravenen.

Bij koninklijk besluit zijn benoemd tot leden der Staatscommissie, gevorderd tot het onderzoeken der rekeningen over het jaar 1850 de heeren: Mr. W. H. Cost Jordens en D. Borski, leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal; Mr. A. W. Engelen en Mr. W. H. Dullert, leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal; J. D. graaf van Rechteren van Ahnem en Mr. J. T. Netscher, leden van den Raad van State; C. H. T. baron Nahuijs en O. W. Hora Siccama, leden van de Algemeene Rekenkamer.

De commissie zal, als secretaris, worden bijgestaan door den heer A. L. Weddik, waarnemend secretaris-generaal bij het departement van Kolonien.

Z. M. heeft benoemd tot lid van het collegie van regenten over het huis van arrest te Tiel, den heer Gijsbert Cazijn Gordon, lid der arrondissements-regtbank aldaar; tot griffiers bij de kantongeregten te Zierikzee, Mr. J. van der Feen, te Heikenszand, Mr. P. Alvarez van Diggelen, te Meppel, Mr. J. van Baalen; tot voorzitter van de Algemeene Rekenkamer ter vervanging van den heer Mr. A. R. de Wendt, overleden, Jhr. M. B. H. W. Gevers van Kethel en Spaland; tot adjunct-commies bij het departement van Finantien ter vervanging van den heer F. M. J. van Ghert, de heer E. W. de Rooij, thans klerk bij 's rijks entrepôt te Amsterdam.

Voorts heeft Z. M. Jhr. W. G. A. Lochmann van Königsfeldt, gepensioneerd kapitein-luitenant ter zee, eervol ontslagen als havenmeester van het kanaal van Voorne en Nieuwesluis.

Naar men verneemt zal door de Hooge Regering aan de hernieuwde aanzoeken der gewestelijke autoriteiten voldaan worden, om, zoo lang de algemeen gewenschte uitbreiding van het korps maréchaussée niet zal hebben plaats gehad, ook voor dezen winter, ter handhaving van rust en orde en tot beveiliging van personen en eigendommen, detachementen kavallerie als hulp-maréchaussée ten platten lande te verstrekken. (*Zondaysbl.*)

Te Utrecht zijn bij herstemming tot leden van den stedelijken raad benoemd de heeren: Dr. A. Vrolik, Mr. W. R. Boer, Mr. P. A. Broers, Dr. S. Karsten, Jhr. Mr. J. F. van Reede van Oudtshoorn, H. A. Bake en P. C. Voswinkel Dorselen.

ASSEN, 2 Nov. In de gisteren avond alhier gehoudene raadsvergadering heeft de commissie, bij monde van den heer Mr. W. Goedkoop, rapport uitgebragt, betreffende de rekening van inkomsten en uitgaven over 1850. Doordien dezelve *niet* naar de vereischten, bij de wet voorgeschreven, was opgemaakt, zoo is men overeengekomen dezelve aan burgemeester en wethouders te renvoijeren, met verzoek, spoedig eene andere en beter ingerigte rekening in te leveren. (*H.*)

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 2 Nov. Heden zijn schier geene andere bladen verschenen dan de *Moniteur*, de *Gazette des Tribunaux* en de *République*. Het eerstgenoemde blad bevat in zijn officieel gedeelte de benoeming van den heer DAVIEL, prokureur-gen. bij het hof van appel te Rouaan, tot minister van justitie, ter vervanging van den heer Corbin, die voor de portefeuille heeft bedankt.

De heer Daviel is een achtenswaardig magistraat, die te Rouaan zeer gezien is; welke evenwel zijne bijzondere bekwaamheid zijn moge, die hem aanspraak gaf op de hem te beurt gevallen onderscheiding, is nog onbekend.

Er is overigens volstrekt geen verandering in den toestand gekomen. Meer en meer wint het gevoelen veld, dat de beide groote staatsmagten den weg van verzoening en bemiddeling zullen inslaan. De organen van het Elysée zijn 't vooral, die dezen uitslag voorspellen.

— Heden vergadert de legitimistische vereeniging in de straat Rivoli; zij zal zich echter, naar men wil, bepalen bij het vernieuwen van haar bureau.

— De Montagnards zouden heden eene bijeenkomst houden, doch zij hebben die uitgesteld tot na de Boodschap van den President der Republiek.

— Men zegt dat de gen. Magnan, bevelhebber van het leger van Parijs, in deze zijne betrekking vervangen en tot gouverneur van Algerie zal benoemd worden. Ook wil men weten dat de gen. Castillane, bevelhebber van de militaire divisie, welke te Lyon zulke uitstekende diensten heeft bewezen, zijn ontslag zou nemen. Dit alles vereischt echter bevestiging.

— De heer Maupas, thans prefekt van politie te Parijs, is, zegt men, geenszins berekend voor zijne gewigtige betrekking.

— De *Patrie* berigt, dat de President der Republiek Maandag zijne Boodschap afgewerkt zal hebben.

— De *Correspondance Générale* doet opmerken, dat de nieuwe ministers, geheel in strijd met het gebruik, geene circulaires aan de hoofden der verschillende administratien hebben gezonden, en schrijft dit verschijnsel toe aan hunnen wensch, om zich ten opzigte van groote kwestien zooveel mogelijk op den achtergrond te houden, en aan den President en zijne Boodschap het initiatief en de geheele verantwoordelijkheid over te laten.

— De regering heeft het voornemen te kennen gegeven al die gestrengheid der wet toe te passen op de verspreiders van zoodanige valsche geruchten, waardoor de openbare rust zou kunnen gestoord worden.

— Sedert de terugkomst van den President der Republiek zijn alle posten rondom het paleis Elysée weder uitgezet.

— Van Maandag 3 dezer af, zal de President der Republiek iederen Maandag avond de volksvertegenwoordigers en hooge ambtenaren bij zich ontvangen.

— Het garnizoen van Parijs zal met twee regimenten versterkt worden. Men maakt uitgebreide toebereidselen, om in de kasernering der armée van Parijs behoorlijk te voorzien.

— Den 10 Julij zijn te Mans van de 5257 kiezers, die opgeroepen waren, om nieuwe leden van eene vereeniging van kunsten en fabrieken te kiezen, slechts *drie* opgekomen. De belangstelling in deze zaak schijnt niet te vermeerderen, want den 20 Oct. was, van die 5257 kiezers, die tot hetzelfde doel waren geroepen, slechts *een* opgekomen.

— De wekelijksche staat der Fransche bank levert iets gunstiger resultaten op. De portefeuilles zijn met 6¼ millioen vermeerderd. Het in cassa is met ruim 3 millioen verminderd. De in omloop zijnde biljetten zijn te Parijs met 4½ millioen, en in de bijkantoren met ruim 2½ millioen vermeerderd. De rekening courant der schatkist blijft verminderen en beloopt thans 145 millioen voor geheel Frankrijk.

MADRID, 28 Oct. De pausselijke nuntius had heden

eene langdurige conferentie met den minister van buitenlandsche zaken; voor zoo ver men weet, kwam daarbij alleen het konkordaat ter spraak.

— De heer Gonzales Bravo vertrekt den 3den Nov. naar Napels, als gezant bij het hof der Beide Sicilien.

— Gisteren heeft de commissie voor het budget den minister van onderwijs gehoord; men gelooft dat heden het rapport gereed zal zijn.

— De heer van Vliet, afgevaardigde der Nederlandsche houders van Spaansche schuldbrieven, verklaart in de *Heraldo*, dat hij geheel vreemd is aan al wat in den laatsten tijd over de schuldregeling geschreven is in de dagbladen, die te Madrid of in andere plaatsen uitkomen.

— De heer Ernest Baroche is binnen deze hoofdstad aangekomen tot het ten einde brengen der onderhandelingen, voor het sluiten van het traktaat wegens den letterkundigen eigendom.

— De kommissie voor de begrootingswetten zal haren arbeid vermoedelijk morgen geëindigd hebben.

— Naar men verneemt, zal de minister van openbare werken aandringen op den aanleg van spoorwegen tusschen Alar en Santander en van Aranjuez naar de zeezijde

ENGELAND.

LONDEN, 1 Nov. De *Globe* bevat het berigt uit Alexandrie 18 October, dat eene voldoende schikking der geschillen tusschen de Porte en den Onderkoning, inzonderheid betreffende den Egyptischen spoorweg, nog niet zoo zeker was, als vroegere berigten hebben doen denken.

Het antwoord der Porte op het verzoek des Onderkonings om magtiging tot het aanleggen van eenen spoorweg, werd dagelijks te gemoet gezien, doch men verwachtte geene onvoorwaardelijke bewilliging van dat verzoek. Intusschen lagen sedert eenige dagen twee Britsche oorlogsvaartuigen voor de haven, wier komst beschouwd werd als een openlijk blijk dat de Onderkoning van Egypte op Engelands ondersteuning mogt rekenen.

— Zoo dikwijls Z. Em. de Kardinaal-Aartsbisschop van Westminster in de St. George kapel te Londen predikt, getuigen de talooze en velerhande rijtuigen die nabij de kerk wachten, hoe velen en hoe aanzienlijk degenen zijn die den geleerden Prelaat komen hooren. De buitengemeene eerbiedigheid die bij de godsdienstige verrigtingen heerscht, sticht in de hoogste mate de voorname protestantsche familien, die thans meer dan ooit de katholijke kerken bezoeken. Zoodra het H. Sakrament ter aanbidding wordt uitgesteld, zien zij de Katholijken en zelfs dames, wier kleeding een aanzienlijken rang in de wereld aanduidt, op de koude steenen nederknielen en zich voor het H. Sakrament der liefde buigen. De diepe eerbied voor het heilig Altaargeheim schijnt, kan het zijn, nog grooter bij de Katholijken in Engeland, dan in eenig uitsluitend katholijk gewest. Zeer dikwijls naderen zij tot de Tafel des Heeren. Ook ten platten lande heerscht veel innige ware godsdienst zonder uiterlijke vertooning Dit doet velen de hoop koesteren, dat het Engelsche volk, hetwelk uit zijnen aard tot godsdienstigheid geneigd is, weder geheel katholijk en Engeland op nieuw het eiland der heiligen worden zal.

— Terwijl de ministerieele bladen hunne hulde brengen aan Kossuth, en daardoor toonen in te stemmen met de eer, die het volk aan den Hongaarschen volksleider bewijst, laat de *Times* zich in geheel tegenovergestelden geest hooren. Men leest namelijk in dat blad:

»De demonstratie ter eere van Kossuth op het stadhuis der City, was eene vreemde en dwaze vertooning. Het gemeentebestuur der City — geenszins de echte vertegenwoordiging der hoofdstad van het Britsche rijk — heeft zich daarbij met zaken bemoeid, die geheel buiten zijnen werkkring liggen, en zich door enkelen zijner leden tot eene laakbare en bespottelijke handeling laten medeslepen. Het was eene opschudding en beroering, zoo als Londen sedert de chartisten-beweging van April 1848 niet gezien had. Wij bespeuren niet dat eenig persoon van meer aanzien dan Lord Dudley Stuart en de heer Cobden, het minste aandeel in deze demonstratie heeft genomen; een feit waaruit de ware aard derzelve blijkt, en hetwelk zoo wij wel onderrigt zijn, Kossuth zelven diep heeft gegriefd. De taal, die hij bij deze gelegenheid voerde, is wel overlegd en gepast, soms welsprekend, hoezeer al te woordenrijk; zijne aanspraken laten niets te wenschen over. dan dat zij opregt mogten zijn. Doch de man, die nu de beleefdheden der Engelsche chartisten met eene gemaakte voornaamheid afwijst en te Londen in den gematigd liberalen toon van een Londenschen alderman spreekt, sprak nog geen maand geleden te Marseille als een demokraat en socialist."

— Men schrijft uit New-York aan de *Morning Chronicle*, dat de opstand in de Noordelijke staten van Mexico zich voortdurend uitbreidt. De vrijbuiters, welke eerst naar Cuba zouden vertrekken, en eenige honderden karabiniers uit Texas helpen de insurgenten. De generaal der Mexicaansche troepen, Morales, is gedood en vele soldaten zijn gesneuveld. De chef der oproerlingen, Caravajal, trekt op Matamoras aan, welks zeer klein garnizoen niet lang tegenstand zal kunnen bieden. Waarschijnlijk zullen de in opstand zijnde Staten zich van Mexico willen afscheiden.

Naar het zich laat aanzien zal men weldra de onafhankelijke republiek van Sierra Madre zien verrijzen, welke eindelijk even als Texas, bij de Vereenigde Staten zal ingelijfd worden. Dit schrijft men namelijk uit New-York omdat men het hoopt.

— Met de telegrafische dépêche uit Triest zijn berigten ontvangen uit Bombay tot 3 October. De vallei van Daur en het omliggend distrikt, waren bij het Britsche rijk ingelijfd, waardoor de Engelsche grenzen voor de Affredies en Wuzeeres beveiligd zijn. Een aantal soldaten, die voor de Moplahs gevlugt zijn, zullen voor een krijgsraad teregt staan.

Brieven van Erzerum dd. 16 September, melden dat Dost Mahomed-Kan, regent van Cabul, met zijn broeder Candil-Kan van Kandahar, zich de zaak van den pretendent Tehmur Mirza, zoon van Kiamiran-Kan, den overleden vorst van Herat, hebben aangetrokken.

Dost Mahomed en zijn broeder, zouden, naar men zegt, door Engeland aangezet worden, om een krachtdadigen tegenstand te bieden aan de plannen van Rusland, om een inval in Turkestan en Indie te bewerkstelligen. In dat geval zou Herat mogen worden opgenomen in de confederatie der Afghans.

De eerste minister van Perzië, Mirza-Taghi-Kan, verzet zich tegen dit verbond van Herat met het koningrijk Cabul en Kandahar, en hij heeft besloten geene opoffering, geen middel te ontzien, om het gezag van zijn souverein, zoowel in Herat als in de andere provincien van Perzie te bevestigen.

— De berigten uit San Francisco, van den 1 September jl., door de Londensche *Times* ontvangen, houden in, dat de hoeveelheid goud, die de mijnen dit jaar zouden opleveren, geschat werd op zeventig millioen dollars, en dat deze raming bij de steeds toenemende opbrengst der mijnen niet overdreven scheen.

— Dr. Kinkel een der grootste revolutionaire stookebranden van Duitschland, die in 1848 naar Noord-Amerika vlugtte, wil in Europa eene nieuwe revolutie doen ontstaan. Reeds poogt hij de talrijke Duitschers, die zich in de Vereenigde Staten bevinden, tot geldelijke bijdragen op te wekken.

Kinkel is door den President der Vereenigde Staten, de heer Filmore ontvangen, en hij verhaalt dat hij veel reden heeft om over deze ontvangst te vreden te zijn. In eene meeting te New-York gehouden heeft hij een beroep gedaan op de beurs zijner vrienden en hoorders: »De vorsten van Duitschland, zeide hij, kunnen niet meer op hunne troepen rekenen; nu ontbreekt ons nog slechts geld om een beslissenden slag te slaan."

DUITSCHLAND.

KEULEN, 3 Nov. Het voorstel om de budgetten voortaan driejarig te maken, schijnt te Munchen veel bijval te vinden en door de ministers teworden ondersteund.

— Betreffende de thans afgeloopen algemeene verkiezingen voor den Zwitserschen Bondsraad, verneemt men nog het volgende:

»De verkiezingen van leden voor de eedgenootschappelijke wetgevende vergadering zullen over het geheel weinig verandering in de politieke rigting van dat ligchaam ten gevolge hebben. In het oostelijke of Duitsch Zwitserland zijn bijna al de aftredende leden herkozen. Lucern heeft twee conservatieve vertegenwoordigers. Van de 23 afgevaardigden van Bern behooren 15 tot de radicale, en slechts 8 tot de behoudende partij; deze laatste zijn in het stadsgebied van Bern en in de Jura gekozen. Algemeen had men eene conservative meerderheid verwacht, en de uitkomst moet onder de partij der tegenwoordige regering eenige onrust veroorzaakt hebben.

»In het kanton Neuchatel heeft de oppositie-partij geen deel aan de stemming genomen. Friburg zendt louter echte radikalen. Geneve zendt de oude afgevaardigden ter vergadering. Alleen in Waadtland hebben de radikalen eene bijna volslagen nederlaag geleden; uitgezonderd de heer Drucy, die herkozen werd, is, gelijk gemeld is, de keuze in het algemeen op behoudsgezinden gevallen.

»De nieuwe eedgenootschappelijke vergadering zal den 1 December aanstaande bijeenkomen, om in de eerste plaats de regering van het eedgenootschap te benoemen. Al de oude leden dezer regering behooren onder de afgevaardigden ter bondsvergadering; de heer Ochsenbein, de tegenwoordige President van het eedgenootschap, is in het arrondissement Bern door de stemmen der behoudsgezinden benoemd."

— Den 30 October is te Munchen eene overeenkomst openbaar gemaakt, tusschen Beijeren, Frankrijk, Rusland, den Kerkelijken Staat en onderscheidene Duitsche Staten, betrekkelijk de wederkeerigheid ten aanzien der drukpers-wets bepalingen, met het doel om de beleedigingen aan de vorsten en diplomaten dier Staten aangedaan, te straffen.

— Den 29 October heeft de afgevaardigde Dr. Schmidt in de Beijersche Kamer der Afgevaardigden een voorstel gedaan om den gouverneur van Opper-Beijeren, den minister van Binnenlandsche Zaken en nog andere hooge ambtenaren in staat van beschuldiging te stellen, omdat zij de grondwet zouden geschonden hebben door het beslag leggen op een dagblad, waarop Schmidt geabonneerd was, en het verbieden van deszelfs vervoer door den post.

WEENEN, 30 Oct. De heden bekend gemaakte Staat der Bank geeft het volgende bedrag op: Specie 43,002,853 en papier in omloop 225,789.681 guldens.

— De ministerieele Oostenrijksche *Lloyd* behelst een hevig artikel van eene onbekende hand, — welke echter aan de regering waarschijnlijk niet onbekend zal zijn — waarin alle slechte zijden van de staatkunde van lord Palmerston blootgelegd worden. Daarin wordt vooropgesteld, dat de Engelschen zich voorzeker meer dan andere natien ongestraft kunnen veroorloven, want de zee, welke hen omringt, beschermt hen voor eene wrekende vergelding. Des te lafhartiger en minder eervol — zoo gaat het blad voort — is derhalve eene staatkunde, welke van hare veiligheid overtuigd, nog de slechtste elementen van andere landen op zijnen bodem duldt, om de rust van Europa te verstoren. Maar men weet, dat Engeland eene vloot bezit, waardoor dat rijk onoverwinbaar is. Dat is zijne eer." Voorts wordt in dit artikel aan Europa gevraagd wat van de vroeger op het vaste land bestaande neiging voor de Engelschen geworden is, wáár Engeland nog bemind wordt en waar de moraal der Engelsche grondstellingen nog in aanzien staat! En dit alles heeft Engeland aan één man te danken. Ten slotte wordt er van de mogelijkheid gewaagd, dat Engeland welligt de behoefte kan gevoelen aan de vriendschap van het Oude Europa, wanneer eenmaal de met sterren bezaaide vlag van Noord-Amerika aan Brittannië zal verkondigen, hoe vele schepen het in zee mag houden."

ITALIE.

Het besluit der pausselijke regering tot het aanleggen van spoorwegen in Romagna en de Marken verwekt zeer veel genoegen aan de bevolking dier streken.

Z. M. de Koning van Napels laat te Potenza een collegie bouwen, waarvan het bestuur aan de Eerw. PP. Jezuiten zal worden toevertrouwd.

De Groothertog van Toskanen heeft aan de spoorwegmaatschappij vergund den ontworpen weg tot Livorno voort te zetten.

Te Florence heeft eene buitengewone gebeurtenis dezer dagen veel opziens gebaard. Eenige beschonkene Oostenrijksche soldaten hebben namelijk een rijtuig aangehouden, waarin twee Toskaansche prinsessen gezeten waren, en deze dames genoodzaakt hetzelve te verlaten, om plaats te maken voor een makker, die op zijne beenen niet meer staan kon. De doodelijk verschrikte prinsessen namen de vlugt, en werden ter naauwernood door eenige inmiddels toegesnelde gendarmes voor verdere beleedigingen beschut. In de schermutseling tusschen deze gendarmes en de soldaten, moet de jongste der prinsessen aan den arm gekwetst zijn.

Uit Turijn schrijft men, dat koning Victor Emmanuel bij een kortelings genomen besluit, de professoren der hoogescholen en Athenea van zijn rijk ontheven heeft van de verpligting om handboeken uit te geven van het vak waarin zij onderwijs geven, en welke handboeken gerekend werden aan de goedkeuring der regering onderworpen te zijn geweest; zij zullen alleenlijk behoeven op te geven welke kursus zij zullen houden. De regering heeft, zoo als men in de ministericele bladen met veel ophef vermeld vindt, dezen maatregel genomen ten gevolge van de onlangs door den H. Stoel gedane veroordeeling van het werk van prof. Nuijts. De regering plaatst zich nu op een onzijdig standpunt ten aanzien van de te bezigen leerboeken voor het hooger onderwijs, en daardoor zal dus eene botsing met den H. Stoel over deze gewigtige aangelegenheid zijn voorgekomen.

BELGIE.

BRUSSEL, 3 November. Gisteren werd onder voorzitting van Z. M. een kabinetsraad gehouden, waar de troonrede is vastgesteld.

STADSNIEUWS.

In de 215de Staats-Loterij, zijn in de 5e Klasse bij de Trekking prijzen van ƒ 1000 of daarboven te beurt gevallen: N°. 19826 ƒ 25000, N°. 14085 ƒ 1500, N°. 4535 en 6782 ƒ 1000. — 2e Trekking: N°. 10091 ƒ 2500.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 4 November.

BEVALLEN (1 Nov.): M. D. Grijpink, geb. Faupel, W. de Knijff, geb. Gillieron, D.

OVERLEDEN (31 Oct.): W. van der Roest van Hulsteyn,

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

	pCt.	3 NOV. 4½ u. gebl.	4 NOV. 4½ u. (laagste)	(hoogste)	gebl.
NEDERL., Werkel. Sch. à 2½ pCt.		57 7/16	57 5/16	57 7/16	57 5/16
Dito Dito	3	67	67	67 1/16	67 1/16
Dito Dito	4	88 9/16	88½	88⅝	88½
Dito Obligatien O. I.	4	87½	87⅝		
Amortis. Syndic.	3½	88	87⅞	88	
Handel-Maatschappij	4½	108½	108		
Aand. Rijn-Spoorweg	»				
Aand. Holl. S. M.	»				
Obligatien	»				
BELGIE, Obligatien 1844	»				
Cert. bij de Belg. Bank.	2½				
Dito bij Rotsch. en Volksv	»	46½			
FRANKRIJK, Obligatien	3	51⅛	51⅛	51 3/16	
SPANJE bij *Ardoin* £ 85	5	15 5/16	15 3/16	15 5/16	15 3/16
Dito Dito » 510	»	15 5/16	15⅛	15⅜	15⅛
Dito Onbep. Stukken	»	15 3/16			
Dito	3	38⅛	38	38⅛	
Dito Binnenl. 2400 P.	»	34¾	34½	34 11/16	34½
Coup. *Ardoins*	»	7¾	7 11/16	7 13/16	
Passive	»	5⅛			
Fransche Uitgest.	»		5		
PORTUGAL te Londen 5 pCt. nu	4	33¾	33½	33¾	33½
Dito Dito	»	33¼	32 15/16	33 3/16	33
RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816	5	104¼	104⅛		
Dito Dito 1828 en 1829	»	103¼	103⅛	103¼	
Cert. bij d°. 1831 en 1833	»	94½			
Dito	4½	99⅛	99⅜	99⅝	99⅜
Dito bij *Hope*	4	87⅞	87⅝		
Dito bij *Stieglitz en C°.*	»	87¼	87⅞		
Dito bij id. 5de Serie	4				
Cert. te Hamburg	5		65		
Inschrijving in Assignat.	6	65¼	65		
Cert. van dito	»				
POLEN, Aand. à fl. 500	»				
Dito met Lot. » 300			2¾	2 15/16	
AMERIKA, Bank-Actiën					
PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50	f		69⅝	70	
OOSTENRIJK, Metalliek	5 pCt.	70¼			
Dito	2½		36⅛	36⅜	
Dito Nieuwe	2½	36⅝	76¼	77⅛	76¾
Dito Nieuwe	5	77¼			
Ween. Bank bij *Goll en C°.*					
Dito	4				
Aand. met Loting fl. 500	f				
Nieuwe dito » 250					
NAPELS; Cert. *Lam en Bouwer*	5 pCt.				
BRAZILIE te Londen 1824	5	88			
Dito Leening 1843	5	86½			
Dito £ 200					
PERU	4½				
MEXICO	5	24¼	23 3/16	23¾	23¼
VENEZUELA 6 pCt. nu	3	35½	36	36⅜	36¼
NEW GRENADA 6 pCt. nu	1½	14 7/16	14½		
ECUADOR					
Grieken	5				

Denemarken 5 pCt. 100⅜.

Bij eenige [illegible] in Integralen en 4 pCts., waren onze Binnenl. fondsen onveranderd vast; Russische met weinig affaire zonder variatie; van Oostenrijksche was de handel in Nieuwe 5 pCt. Metalliek vrij uitgebreid en blijven alle soorten tot merkelijk lager prijzen dan gisteren aangeboden; Spaansche en Portug. met eenigen handel; in eerstgenoemde iets minder; Venezuela's op nieuw circa ¾ hooger op betere afkomende koersen van Londen; Mexikaansche ¼ pCt. lager met verkoopers; de overige bijna onveranderd.

Koers van het Geld: Beleening 2½ pCt., Prolongatie 3 pCt., Disconto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	f 56	Livorno	2/m.	f 38⅝
,,	zigt	,, 56⅜	Napels	,,	,, 79¾
Bordeaux	2/m.	,, 55⅝	Petersburg	,,	,, 1,82½
,,	½/m.	,, 55⅞	Weenen	6/w.	,, 27¾
Madrid	3/m.	,, 243½	Augsburg	,,	,, 35¼
Cadix	,,	,, 244½	Frankfort	,,	,, 98½
Seville	,,	,, 241½	Hamburg	2/m.	,, 34 13/16
Bilbao	,,	,, 242½	,,	zigt	,, 35
Lissabon	,,	,, 41½	Londen	2/m.	,, 11,77½
Porto	,,	,, 41½	,,	zigt	,, 11,85
Genua	2/m.	,, 46½	Rotterdam	,,	⅛

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 3 Nov. Belg. leen. 2½ pc. 49½; 5 pc. 95½; 4½ pc. 98½; Spanje Ard. 5 pc. 15¼; Binnenl. 3 pc. 34 11/16; Coupons —; Rom. Leening —.

MADRID, 28 Oct. Spanje 3 pc. 36⅜; Ardoins 5 pc. 16⅛; Uitg. Schuld 5¾; Coupons 8.

NIEUWSTIJDINGEN, BETREFFENDE INTRESTBETALINGEN, UITLOTINGEN, GELDLEENINGEN, ENZ.

PRIJZEN VAN COUPONS EN LOSBARE OBLIGATIEN.

Metalliek	f 23,35	a 40	Pruissische	f 34⅝	a —
Napelsche	—,—	,, —	Spaansche	—,—	,, —
Div. in £St.	11,77½	,, —	Hamb. Russ.	36⅛	,, —
Eng. Russen	—,—	,, —	Russ. in Z. R.	36⅝	,, —
Fransche	56	,, —	,, Pap. ,,	—	,, —
Belgische	56⅛	,, —	Pools. in Fl.	27¼	,, —

SPECIE-COURS.

GOUDEN SPECIEN.

Stukken à f 10 per Stuk	f 9,70	a 9,75
Oude Gerande Dukaten	» 5,60	» 5,70
Wigtige Souvereinen	» 11,80	» 11,90
» Pistolen	» 9,50	» 9,60
Stukken van 20 Francs	» 9,40	» 9,50

Baren Goud en Specien à f 1442,60 per Ned. ℔ fijn . 11 à 11½ pc.

ZILVEREN SPECIEN.

Piasters per Stuk	f 2,55	à 2,60
Stukken van 5 Francs	» 2,33	» 2,36
Brabandsche Kroonen	» 2,65	» 2,70
Fransche	» 2,70	» 2,75
Pruissische Daalders	» 1,74	» 1,77
Zilver 1000 à 980	f —,—	à —,—
» 900 » 700	» 104,50	» 105,—

HANDELSBERIGTEN.

ROTTERDAM, 3 Nov. Meekrappen is veel vertoond, doch meest ordinair en middel, waarvan de ordinaire onbe-roofde lager en de goede middel hetzelfde als vorige week, met goeden omzet verkocht werden. Mooi helder was weinig aan de markt en wel zoo vast; in 2/1 en 1/1 is iets meerder omgezet, doch er komt weinig helder.

GRAANMARKT.

ROTTERDAM, 3 Nov. De aanvoer van Nieuwe Zeeuwsche, Vlaamsche en Overmaassche Tarwe was heden kleiner dan vorige week en is niettegenstaande f 3 a 6 lager verkocht. — Van Jarige dito was merkelijk minder ter markt en is in dezelfde verhouding afgegeven. — Roode soorten met zeer beperkte vraag en alleen bij uitslijting te plaatsen. — Poolsche vindt meer attentie en is tot vorige prijzen verkocht.

Puike O. Zeeuws., Vlaams. en Overm. 1849 en 1850 f 204, 222; mindere en afwijkende f 183, 198; puike n. Zeeuws., Vlaams. en Overm. 1851 f 234, 243; mindere en afwijkende f 219, 231; Blaauwe f 201, 216. — 155, 159/2 ℔ witb. Pools. f 270, 290; 164/2 ℔ jar. Hooglands. Kleefs. f 280; 163, 166/2 ℔ nieuwe dito dito f 265, 285; 160/2 ℔ jar. Kleefs. f 262, 263; 160/2 ℔ oude dito f 260; 163, 165/2 ℔ n. Bovenl. f 259, 265.

Rogge. Nieuwe Zeeuwsche, Vlaamsche en Noordbrabandsche flaauw en nagenoeg prijshoudend. — Vreemde Ongedroogde soorten meer aangeboden en lager afgegeven. — Gedroogde wordt minder dringend geveild.

Zeeuws. en Vlaams. jar. f 180, 192; Noord-Brabantsche dito f 168, 177; Zeeuws. en Vlaams. nieuwe f 174, 192; Noord-Brabantsche dito f 165, 177. — 150/2 ℔ Fransche in Entrepôt f 170; 156/2 ℔ nieuwe Groot-Brabandsche f 195; 147/2 ℔ Memel f 174.

Gerst. Zeeuwsche en Vlaamsche Winter f 3 lager, dito Zomer in eenen doen. — Andere soorten weinig geveild.

N. Zeeuws. en Vlaams. Winter f 129, 144; Nieuwe dito en dito Zomer f 132, 141.

Haver, Zeeuwsche en Inlandsche met weinig aanvoer als voren. Zeeuwsche en Polder Korte f 90, 114; Dito en dito Voeder f 60, 81.

Boekweit. Noord-Brabandsche onveranderd. Op 140/2 ℔ N. Noord-Brabandsche f 152, f 154, 157; N. Vlaamsche f 150; Fransche f 130.

Paardeboonen worden nog weinig aangevoerd en zijn prijshoudend. — Duiveboonen volmaakt in eenen doen. Nieuwe Zeeuwsche Paardeboonen f 138, 153; Nieuwe Duiveboonen f 165, 180.

Bruine Boonen flaauw en Witte Boonen met goeden aanvoer lager verkocht; de meeste monsters blijven wak. Walchersche Witte f 262½, 277½; Zeeuwsche dito f 225, 255; Dito en Walchersche Bruine f 210, 235.

Erwten. Blaauwe met redelijken aanvoer iets lager afgegeven. — Voor Graauwe was mede de vorige prijs niet te bedingen. Nieuwe Walchersche Blaauwe f 195, 210; Dito Zeeuwsche dito ordinaire f 180, 204; dito dito dito groote f 213, 225, dito dito Witte f 189, 204; dito dito Graauwe f 225, 240; Dito Geldersche dito f 255, 300.

Koolzaad, minder begeerd en iets lager; Zeeuwsch is van 46 tot 49 £ verkocht. In Publieke Veiling is circa 73 Lasten min en meer beschadigd Straalsunder Koolzaad van f 242 tot f 245 per Last verkocht.

Slag-Lijnzaad stil. Inlandsch Zaai met ruimen aanvoer vooral in de tweede soort; het beste is als voren van 90 tot 94 Stuivers en het afwijkende van 82 tot 86 Stuivers per Dordtsch Achtendeel genomen.

Nieuw Hennipzaad op f 170 gehouden.

Kanariezaad flaauw en van f 7 tot 7,30 per Mud te noteren.

Bruin Mosterdzaad, nieuw f 14, 16, Geel dito dito f 9, f 11 per Mud.

Raapkoeken f 56, 58; Lijnkoeken f 85, 110 per 1040 St.

Ter Beurze is verkocht: Tarwe, 162/2 ℔ jar. Hoogl. Kleefs. f 274; 160/2 ℔ dito Bovenl. f 260. — Rogge. 149/2 ℔ Fransche in Entrepot f 169, 170. — Lijnzaad. 110/111 ℔ Koningsberger f 275.

SCHIEDAM, 3 Nov. Moutwijn f 11,50; Jenever f 15; Amst. Proef f 16,25, per Ned. vat zonder fust zonder de belasting.

ANTWERPEN, 3 Nov. *Koffij.* Verkocht ca. 600 b. St. Domingo. [illegible]

Tabak. Uit de eerste hand is afgedaan 72 v. Kentucky.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 3 Nov. J. Houng, Delhi, Akyab, l. v. Cowes. - M. H. Kwint, Jonanna Gesina, Newcastle. - R. Feninga, Vrouw Jantje, Frederikstad.

CARGA-LIJSTEN.

AMSTERDAM.

BAHIA, Pant, Eusler 620 k., 4 vjs Suiker, Order.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 4 November in lading naar:

Keulen W. van Ooijen, Vrouw Maria.
Mainz B. Kirschreiber, Mainz N°. 5.
Manheim P. M. Itschert, Fortuna.
Duisburg J. Otten, Johanna.
Dusseldorp, Neus en Urdingen W. van Woerkum, Jonge Hendrik.

AMSTERDAM, 4 November vertrokken naar:

Keulen H. Kalfs, Coln N°. 17.

KEULEN, 3 Nov. aangekomen:

Kapt. Linckewitz	van Amsterdam	met 4374	centenaren.
,, Wilson	,, ,,	,, 4850	,,
,, Willems	,, Rotterdam	,, 5342	,,
,, Coesen	,, ,,	,, 5121	,,

Rijnhoogte — ARNHEM 3 Nov. 1 el 85 duim; KEULEN 3 ,, 8 vt. 4½ ,,

MENGELWERK.

THOMAS A KEMPIS.

Toen de menschen het hoovaardig opzet bestaan hadden een toren te bouwen, waarbinnen zij zich boven de vloeden van Gods geregtigheid verheven waanden, »een toren, wiens hoogte den Hemel raken mag," toen is de Heere, »ziende den toren, dien zij maakten" nedergekomen en zeide: »Laat ons haar sprake verwarren." Eéns vinden we dit geval in de H. Schriftuur, een andermaal vinden we 't in de nieuwere geschiedenis. De laatste verhaalt ons, dat de menschen waren als één volk en dat de verschillende natiën door den geest des Almogenden geleid, de rijkste, volledigste, buigzaamste, krachtigste talen bezaten: doch ziet, daar stonden er op in de XVe en XVIe eeuw, die zeiden: »Laat ons een stad maken en eenen toren, wiens hoogte den hemel raken mag, EN LAAT ONS ONZEN NAME VERMAARD MAKEN".... En de talen werden verstoord en verward. De Duitsche philologen onzer dagen, onze meesters in dit vak, erkennen eenparig, dat de bloei der Germaansche talen valt van de IVe tot de XIVe eeuw, van bisschop Ulphila tot bisschop Conrad von Hochstätten. En wat het Nederduitsch aangaat de taal van het poëem *Heliand* (*Heiland*), dat tot de eerste helft der IXe eeuw behoort, is voortreffelijk (1), en de taal van Dirc van Assenede in de XIIIe eeuw, is nog altijd schoon — maar hoe nader men bij 15 en 1600 komt, hoe slechter het Nederduitsch wordt. Men heeft maar een enkelen blik in eenig Nederlandsch geschrift van den jare 1500 te slaan, om te walgen van het barbarisme, dat men er in ontdekken zal: echter ongelijk slechter, onzuiverder, gewrongener zal men de taal der kunstige, wereldsche en wereldwijze boeken dier dagen vinden dan de taal der stichtelijke of eenvoudig traditioneel verhalende werken. Wat dien barbaarschen stijl en woordenkeuze van vele geschriften aangaat, die het tijdperk der XVIIe Eeuw voorafgingen — onze gewetenlooze en onwetende letterkundige geschiedschrijvers van de eerste helft der XIXe (waarvan een der onwetendste en onwijsgeerigste dezer dagen herdrukt is (2) en in het *plaatwerk* den *Tijd* met groote pracht, wordt aangekondigd), zij zien daarin de eerste kinderlijke pogingen eener wordende taal en pas geboren letterkunde, terwijl het integendeel het stamelen is van een volwassene, doch die ongelukkig zijner zinnen half bijster is geworden: zij meenden, die goede geschiedschrijvers, dat zij de zwakheid der ontwikkeling zagen, die aanspraak had op hunne professorale toegevendheid, en het was de inspanning des vervals, die hun onder de oogen kwam. De Nederlandsche taal heeft, met de doorbreking van het kritisch beginsel (een der beginselen, die ook de Reformatie beheerschten), hand over hand verloren in fijnheid van vormen, menigvuldigheid van woorden, inheemschheid, eenvoud en energie van wendingen, zoetvloeijendheid, welluidendheid en rijkdom van klankschakeringen.

Dat is geene gewaagde stelling, maar het eenparig oordeel van al de Hoogduitsche en Nederl. geleerden, die op de hoogte der wetenschap zijn. Intusschen, gelijk wij zeiden — de stijl van kunstmatige en wereldsch-wijsgeerige geschriften van het tijdperk, waarin het verval reeds aanving, is slechter dan die van eenvoudige

---

(1) Niet om over die schoonheid te laten oordeelen, maar als eene aardigheid geven wij hier het begin van de Gelijkenis van den Zaaijer, met tusschengevoegde woordvertaling:

»Huat ik iu seggean mag, quad (*) he, gesidos mine,
Wat ik u zeggen (*verhalen*) mag, sprak hij, gezellen mijne,

Huo imu ein erl (†) begun an erdu sehan
Hoe hem (*zich*) een boer begon aan d'aarde [te] zaaijen

Hren corni mid is handun. Sum it an hardan sten
Rein koorn met zijn handen. Sommig het aan harden steen

Obanuurdan fel; erdon ni habda that
Bovenwaards viel; Aarde niet had dat

It thar mahte uuahsan, eftha uurteo gifahan,
Het daar mogte wassen, ofte wortel gevaen (*vangen, vatten*),

Kinan, eftha bicliben. Ac uuard that corn farloren,
Kiemen, ofte beklijven. Ook werd dat koorn verloren,

That thar an theru leian gilag.
Dat daar aan der lije (*weg*) lag."

(2) Mr. Jeronimo de Vries, *Proeve eener Geschiedenis der Ned. Lichtkunde*. II Dln.

(*) Van quedden, dat quedelen, kwêlen en quetteren heeft opgeleverd.

(†) *Erl* is *ploeger; eren, eriën* is in 't Oud-Holl. *ploegen*.

liederen, de vruchten der nationale of godsdienstige overlevering, slechter dan die van de stichtelijke of ascetische litteratuur in 't algemeen, welke meer onmiddellijke aanschouwing der ziel was en zich met geen nieuwerwetsche spitsvondigheden des verstands inliet. Onder meerdere in den laatsten tijd uitgegeven proeven van Nederlandschen stijl uit de Middeleeuwen, vestigen wij de aandacht onzer lezers op de door eene hoogst bekwame hand in den *Katholiek* van Sept. ll. gedane mededeeling wegens een Oud-Nederlandsch opstel, vervat in een te Warmond berustend allerbelangrijkst Handschrift, dat blijkbaar afkomstig is uit de Deventersche stichting der *Broeders van 't gemeene leven*, waarvan als de voornaamste sieraden Geert Groete, Florens Radwijn, en Thomas van Kempen (den schrijver der *Navolging*) meest bekend zijn. Wij willen hieronder de lezers tot eene kleine vergelijking onzer oudere taal met de nieuwere in de gelegenheid stellen, doch maken hun, ter aanprijzing om zelf het belangrijk artikel in den *Katholiek* na te slaan, nog bekend, dat, bij de gezegde mededeelingen (naar ons oordeel met schier voldongen blijkbaarheid), het vermoeden geuit wordt, dat het wel ineensluitend Oud-Nederlandsch opstel, hetwelk thands voor 't eerst in druk verschijnt, OUDER ZIJ dan het *Boek van de Navolging*, en dat de schrijver van dit laatste het eerste derde-deel van genoemd opstel aangewend heeft als 10e Hoofdst. van zijn IVe Boek, terwijl hij het tweede derde-deel tot zijn 13e Hoofdst. gemaakt heeft. Hier en daar schijnt echter te blijken, dat het Oud-Ned. opstel uit het Latijn vertaald is, en dus zal den schrijver der *Imitatio* (*Navolging*) vermoedelijk die oudere Latijnsche bron mede ter dienste hebben gestaan; dit nu stemt gedeeltelijk overeen met het gevoelen van den tegenwoordigen Bisschop van Brugge, Mgr. Malou, die de grondigste onderzoekingen in 't werk heeft gesteld ter staving van Thomas a Kempis' regten op het auteurschap van het voortreffelijk Boek der Navolging, want ook die Hoogw. geleerde beweert, dat de *Imitatio* een gewrocht is, waartoe de eerste *Broeders van het gemeene leven* de grondstoffen hebben geleverd (1). Wij stappen voor heden van het opstel als zoodanig af, ofschoon er nog veel te zeggen ware over het wel ingerigt dramatisch effekt en de æsthetische klimming, die er in voelbaar zijn, en waar Hoofdst. 10—14 van het IVe B. der *Navolging* geen zoo goed geheel en zoo wijs aangebragte overgangen tegen heeft aan te bieden. Nu nog de beloofde vergelijking.

In de eerste kolom geven wij den text van het Oud-Ned. opstel; in de tweede de vertaling van Niclaes van Winghe, in 1548 kanunnik regulier van St. Martens te Leuven, eene vertaling, die slechts honderd jaar jonger is dan de taal in de eerste kolom, en passend ter vergelijking, want Niclaes van Winghe was een teregt beroemd Nederlandsch auteur (2), die eene der beste en meest herdrukte bijbelvertalingen gemaakt heeft en een *Tractaet* heeft geschreven *over de weerde ende diepte der H. Schrift* en over de wijze van ze te lezen. In de derde kolom geven wij de vertaling van den Hoogleeraar Schrant; wel te verstaan zijne tweede bewerking, van het jaar 1827. Het doet ons leed, dat Ds. Hasebroek gemeend heeft, in zijne vertaling, het IVe Boek achterwege te moeten laten, anders zou welligt het pleit ter gunste van de oudere taal bij deze gelegenheid nog meer voldingend beslecht hebben kunnen worden.

XVe Eeuw	XVIe Eeuw.	XIXe Eeuw
Diewiil (3) salstu gaen totter fonteynen des levens ende der godliker ontfarmherticheit, totter fonteynen der guetheit ende alre reynnicheit: opdattu van dinen passien ende ghebreke moegheste werden gheesen, ende dattu teghens alle becoringhe ende bedriechnisse des duvels starcker ende wackere verdienste te werden.	Ghy moet diemael loopen tot de fonteyn der gratien ende der godliicker genaden, tot de fonteyn der goetheyt ende alder suyverheyt, op dat ghy mocht genesen worden van u gebreken ende van u quade geneycht-heden ende dat gy moecht dagelycx stercker ende wackerder worden tegen alle de becoringen, ende tegen alle de boosheit ende loosheyt des boosen viants.	Dikwijls moet gij uwe toevlugt nemen tot de bron van genade en Goddelijke ontferming, tot de bron van alle goed- en reinheid, opdat gij alzoo van uwe driften en gebreken moogt genezen worden, en verdienen tegen alle verzoekingen en listen des duivels te meer gesterkt en waakzaam te zijn. . . . . . .
Om ene cleyne verstueringhe of swaricheit des herten en wil niet laten te ontfanghen dat weerde sacrament; mer gane haestelic, ende sprec dine biecht, ende verghif anderen menschen gheern al dat si teghens di hebben misdaen.	Om een cleyn swaricheyt oft quellinge so en laet niet ten H. Sacrament te gaen, maer gaet geringer (*spoediger*) te biechten, ende alle dat u misdaen is wilt dat de anderen geerne vergeven.	Wil niet, om eenige kleine ontrusting of bezwaar, de heilige Communie achterlaten, maar ga te eerder te biecht, en vergeef gaarne aan anderen al hunne beleedigingen. . . . . . .
Ochgharmen! hoe cleyne mynne ende hoe crancke devocie hebben dusdanighe menschen, die dat ontfanghen des weerden sacraments soe lichtelic achterlaten.	Och, hoe cleyn liefde hebben zy tot Godt, ende hoe flau ziin zy van devotien die so lichteliik achterstellen oft laten te ontfangen dat weerdich sacrament.	Ach! hoe weinige liefde en zwakke godsvrucht hebben zij, die de Heilige Communie zoo ligt verschuiven! . . . . . .
O Here, wie sal mi gheven, dat ic di vinde, ende ic di mach op doen al miin herte, ende gebruken di als miin ziele begheert: ende my dan niemant en versmae, noch gheen creatuer en beweghe; mer dattu my alléén inwendelic spreke ste, ende ic - di; als ghewoenlic is die daer mynnet mit sinen gheminden [te] spreken, ende die vrient mitten anderen te hoveren (*feesthouden*).	Och lieve Heere, wie mocht my geven, dat ic u mocht alleen vinden ende dat ick u mocht miin herte open doen, ende dat ic uus mocht gebruycken also miin ziele dat begeert, ende dat my dan niemant en versmade, ende dat my dan ook gheen creature en roerde noch en aensage! maer dat gy my wilde alleen aenspreken, ende ik u ooc alleen: geliic een lief tot ziine lief plac te spreken, ende geliic een vrint met ziinen vrint plaeh te weirschappen ende goede bliide chier te maken.	Wie, o Heer! geeft mij, dat ik u alleen vinde, dat ik u mijn geheel hart opene, en u geniete, zoo als mijne ziel begeert, zoodat niemand op mij neder zie, noch eenig schepsel mij bewege of op mij acht geve, maar gij alleen tot mij spreket, en ik tot u, gelijk een geliefde gewoon is tot den geliefden te spreken, en de vriend met den vriend te eten. . . . . . .
Waerlike, du biste miin vredemaker, daer die overste vrede is ende ruste; buten wien is arbeit, droefheit ende oneyndelike onsalicheit. Waerlike, du biste een verborghen God; ende diin raet en is niet mitten bosen, mer mitten ootmodighen ende mitten simpelen is diin reden.	Voorwaer, gy ziit miin peysmakere ende miin ruste, daer de hoochste vrede ende de warachtige rust in gelegen is, buyten wien niet en is dan arbeyt, piine ende allendicheit sonder eynde. Voorwaer, gy ziit een verborgen God, ende uwen raet en is niet met den boosen, maer met den slechten (*eenvoudigen*), ootmoedigen, houdy spraec ende gemeinschap.	Waarlijk gij zijt mijn bevrediger, in wien de hoogste vrede en ware rust, buiten wien niets dan last, droefheid en eindelooze ellende is. Waarlijk gij zijt een verborgen God. Uw raad is niet met de Goddeloozen; uw onderhoud is met ootmoedigen en eenvoudigen.
Wat volc is soe edel als dat kersten volc? Of wat geschapen creatuer onder den hemel is soe ghemint, als die gheminde ynnighe ziele, daer God toe ingaet, om haer te voeden mit siin gloriose vleisch?	Wat volc isser so edel als Christen volc? of wat creature onder den hemel is so bemint als een devote ziele, daer God ingaet om haer te spiisen met ziinen gloriose lichaem?	Welk ander volk is zoo roemruchtig als dat der Christenen? Of welk schepsel onder de zon is zoo geliefd als eene Godvruchtige ziel, tot welke God zijnen intrek neemt, om haar met zijn heerlijk vleesch te voeden?

De vertaling van den Hoogleeraar Schrant is waarlijk zeer goed — en toch, voelt ge niet, bij de vergelijking, hoe over het modern Hollandsch de koude adem der philosophie van de drie laatste eeuwen is heengegaan? Wat warmte, wat innigheid, wat fijnheid en eenv[…] in dien toch niet eens voortreffelijken stijl van […] avond der Middeleeuwen! Het natuurlijk levensbegi[…] onzer taal verkwijnde sedert meer en meer en ma[…] voor eene kunstige konventie-taal plaats, welke eers[…] onze dagen weer wat tot de natuur en een hooger le[…] begint terug te keeren. Wij kunnen der Nederlands[…] taal dan ook geen beter dienst bewijzen, dan met […]tig de voortbrengsels onzer letterkunde tijdens den bl[…] tijd der sprake te beoefenen en de vruchten dier stu[…] in onzen stijl over te brengen: maar zullen wij er […] in slagen den voorzetsels hunne regering van 2e en[…] naamvallen terug te geven? de fijne onderscheiding […] sterke en zwakke deklinatie weder in te voeren? […] tweeërlei voornaamwoord des tweeden persoons met e[…] daaraan evenredige konjugatie te herstellen — vo[…] die krachtige enkelvoudige imperatieven: *gif*, *nim*, *sp*[…] *ganc*, *zich* (zie), *doch* (doe) enz.? Zullen wij ons […] weêr in het bezit van de volkomen ontkenning en v[…]binding (*en — niet*, *end*) en van de verloren potent[…] en verwaarloosde konjunktieve vormen zien? Zullen […] ooit de lompe *kw* weder met de fijn vokalische *qu*, de zw[…] *k* met de luchtige *c*, de fransche *z* met de inheemse[…] *s* (en den schoonen regel omtrent haar uitspraak), […] grove *aa* voor de *ae* kunnen verwisselen? en geven […] hare regte bediening, en schaffen het MAAUWEN af, […] het *praGCHEN* en het *knoeIJEN*, en hergeven de *li*[…]*heid* aan het *liGCHaam*, en de rust aan æsthetisch […]vormde of natuurlijk gevoelige zielen?

(1) *Recherches historiques et critiques sur le véritable auteur de l'Imitation de J. C. Chap. 2, art. 4.*

(2) Natuurlijk bij onze Professors Geschiedschrijvers totaal onbekend. De Hoogl. Van Kampen zegt, dat het eerste nederduitsche proza door Coornhert en Aldegonde geschreven werd, omstreks 1570; maar zacht.... Prof. Siegenbeek, belijdt heel wel te weten, dat er bijbelvertalingen in de eerste helft der XVIe Eeuw moeten bestaan hebben!! *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.*

(3) Ter voorkoming der uitspraak *ei*, schrijven wij, in plaats van *ij*, *ii*. Ook *y* spreke men uit *i*.

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.